

Krolopp Györgyi

Ifjúságsegítő közösségi munka nehéz kamaszokkal

Ifjúságsegítőként naponta tapasztaljuk milyen nehéz kamasznak lenni és milyen könnyű nehéz kamasszá válni. Ők azok a 13-18 év közötti fiatalok, akik ebben az érzékeny, fejlődési krízisként is definiált életszakaszban magas szocializációs kockázatot jelentő életkörülmények között, kaotikus és/vagy elhanyagoló, elutasító családi és iskolai környezetben próbálnak felnőtté érni. Ebben a helyzetben segítséget jelent egy olyan közösség megtalálása, amelynek önszerveződését ifjúságsegítő szakemberek formálják.

Bár a kamaszok látszólag elutasítják a felnőtteket, értékeiket, véleményüket és „mindent jobban tudnak” náluk, valójában tele vannak bizonytalansággal, kérdéssel önmagukkal és életük eseményeivel kapcsolatban. Dolguk, hogy a szüleikről leváljanak, de szükségük van olyan felnőtt referencia személyekre, akikkel azonosulhatnak, vagy lejátszhatják velük a családon belüli érzelmi és kapcsolati elakadásaikat, konfliktusaikat, hiányaikat. Egy ifjúsági közösségi tér tehát olyan szocializációs helyszín lehet számukra, ahol megélhetnek családi jellegű mintázatokat is a kortárskapcsolatok kialakítása és a szabadidő hasznos és élvezetes eltöltése mellett.

Egy szabadon látogatható ifjúsági közösségi térben a munkatársak azzal tudnak dolgozni, amit a betérő kamaszok behoznak magukkal és megosztanak velük. A kötött látogatói korhatár miatt változó személyek és igények mentén folyamatos megújulást él meg egy ilyen közösség, amelynek facilitátorai a benne felnőttként résztvevő szakemberek. A közösségfejlesztés és csoportmunka mellett mindig megjelenik az igény az egyéni tanácsadásra és kísérésre is. Az egyéni és közösségi segítő folyamatok egymással kölcsönhatásban, egymást kiegészítve és erősítve hatnak. E folyamatok kibontakozása a házirend nyitvatartást, a szolgáltatások igénybevételének rendjét és a viselkedést szabályozó keretei között valósulnak meg, ami biztonságot jelent a kamaszok számára.

Nehéz kamasznak tartjuk azt a fiatalt, aki gyermekkorát olyan veszélyeztető körülmények között élte át, amelyek részben jelenleg is fennállnak, és bizonyos, hogy máig kihatással vannak testi, lelki és érzelmi fejlődésére, viselkedésére.

A látókörünkbe kerülő fiatalok jelentős részére igaz egy, vagy több körülmény az alábbiak közül:

- traumák és sérülések feldolgozatlan terhét cipeli
- életkörülményei nem kielégítőek, szegénység és/vagy elhanyagolás jellemzi
- valamelyik, illetve ritkábban mindkét szülő elvesztését élte át haláleset, válás, külföldre költözés miatt
- örökbe- vagy családba fogadásban nevelkedik; ritkán gyermekotthonban vagy nevelőszülőnél
- parentifikálódott
- alkoholista szülővel él
- családon belüli bántalmazás szemtanúja vagy részese
- krónikus vagy mentális betegség fordul elő a családban
- jövedelemszerzésre kényszerül
- alacsony színvonalú iskolai oktatásban részesül, bukás, iskolakerülés jellemzi

E körülmények hatására:

- frusztrált, dühös, érzelmileg labilis
- magányos, visszahúzódó, szorongó
- agresszív
- elkeseredett, tanácstalan
- bizalmatlan
- önbizalom hiányos
- testkép és énkép zavarral küzd

Negatív viselkedési jellemzőket produkál:

Trágárság, rongálás, falcolás, önbántalmazás, verekedés, dühkitörések, türelmetlenség, sürgetettség az azonnali vágykielégítésre, céltalanság, kommunikációs nehézségek, konfliktuskezelési nehézség, figyelemzavar, tiszteletlenség.

Életmódjában megjelennek olyan tevékenységek és viselkedésmintázatok, amelyek tovább mérgezik családi, iskolai és egyéb kapcsolatait:

- dohányzás, alkoholfogyasztás, kábítószer használat
- csavargás, iskolakerülés, magántanulóvá válás, kimaradás az iskolarendszerből
- a pénzszerzés nem elfogadott és/vagy életkorának nem megfelelő módja (pl. ajándéktárgyak eladása, feketemunka, lopás stb.)
- szépítés, konfabulálás, hazugság
- korai szexuális élet
- költözködés az elvált szülők között
- szökés otthonról

Az ilyen jellemzőket mutató kamaszok figyelemre, megértésre és elfogadásra vágnak. Határfeszegető magatartásukkal próbára teszik az ifjúságsegítő szakembert és a kialakult kapcsolatot. Ha a bizalom kialakul, megtartó erővé válik és elkezdődhet az a többszintű segítő folyamat, ami érzelmi és viselkedésbeli pozitív változásokat képes előidézni.

Budapest XII. kerületében a Családsegítő és Gyermejjóléti Központ integrált intézményrészeként, de attól térben elkülönülten és nagy önállósággal működő Ifjúsági Közösségi Tér 2011 júniusában jött létre. Az intézmény telephelyének adottsága és elhelyezkedése országos szinten kiemelkedően jónak mondható. Belső kialakítását a bejáró fiatalok változó ízlése, igényei és aktuálisan kedvelt tevékenységei folyamatosan formálják. Jól megközelíthető, és a kamaszok által közkedvelt találkozóhelyek csomópontjában helyezkedik el (Széll Kálmán tér, Mammut Bevásárlóközpont, Millenáris, Városmajor, Vérmező). Hétköznap 14-20-ig várjuk a 13-18 év közötti, elsősorban a kerületben élő, tanuló vagy ide kötődő kamaszokat. A tevékenységeket mára háromról öt főre bővített szakmai team végzi. A szolgáltatások díjmentesen vehetőek igénybe. A szomszédság kezdeti ellenállását mostanra jellemzően felváltotta a támogató és elismerő hozzáállás. Kapcsolatunk a fenntartó önkormányzattal és a kerületi intézményekkel szintén jónak, az átlagosnál sokkal támogatóbbnak mondható.

Az Ifjúsági Közösségi Tér (továbbiakban Tér) elsősorban hasznos szabadidő eltöltési célokat szolgál a csavargás, sodródás, kirekesztettség és esetleges kriminalizálódás alternatívájaként. A Gyermekjóléti Központtal is együttműködve minél több nehéz kamaszt igyekszünk a látókörünkbe vonni és megtartani.

A továbbiakban az elmúlt közel négy év tapasztalatai mentén kialakult beváló gyakorlatot osztjuk meg, amelyet csoportvezetőként jelenlegi munkatársaimmal: Fitos Renátával, Ferenczy Tamással, Schmidt Richárdal és a legújabbban hozzánk kapcsolódó Koltai Andreával szoros team munkában valósítunk meg.

A közösségi munka egyrészt fogalmi másrészt fizikai keretét jelenti a Tér életének. A közösségi tér jelleg nagymértékben behatárolja, hogy az ifjúságsegítő szakember mit és hogyan tud lépni egy adott helyzetben. Mivel az intézményi keretek azonos időben, nagy számban jelen levő fiatal szabadidős igényeinek kielégítésére lettek kialakítva, a prevenciós és/vagy intervenciós szempontok csakis a közösségi-szabadidős funkció fenntartásával parallel módon érvényesülhetnek. Gyakorlati példával illusztrálva ez azt jelenti, hogy a Térben a fiatalok rendelkezésére áll egy kuckó, ami egy nagyjából 2 nm-es, babzsákokkal teleszórt alacsony plafonnal rendelkező kicsiny „szoba”, ahová elvonulhatnak beszélgetni. A fiatalok előszeretettel használják csoportos „összebújásra”, bizalmas és a felnőttek elől elrejtendő beszélgetésekre, néha a házirend határait feszegető tevékenységekre is. A kuckó egy olyan életkori igényre reagál, ami nagy vonzerővel bír a fiatalok között, és noha látjuk a kuckóhasználatból eredő kockázatot - kvázi ellenőrizetlen módon vannak jelen az intézményben -, a szakmai prioritások sorrendjében előbbre valónak érezzük azt, hogy a fiatalok otthon érezzék magukat a közösségi térben. Ugyanakkor a kuckó az egyik legkedveltebb helyszín arra is, hogy oda bizalmas beszélgetésre hívja segítőtjét a fiatal.

A Tér kialakításánál elsődleges szempont volt, hogy a fiatalok a sajátjuknak érezzék, ezért sok szempontból inkább hasonlít egy kamasz szobájára, mint egy klasszikus intézményre.

A Tér intézményesültségét mindössze néhány keret jeleníti meg fiatalok számára, ezeket a házirendben egyértelműsített kereteket fontos erősen tartani és megszegésükhöz következményeket kapcsolni. Tapasztalataink szerint a határfeszegető kamaszok számára ezek

olyan biztonsági szignálökká válnak, amik már túlmutatnak a Tér keretein és így rajtuk keresztül az egész világ biztonságos és kiszámítható voltát közvetítjük feléjük. Ilyen szabályaink leginkább a nyitvatartásra, a térhasználó életkorára, illetve a Tér használatának biztonságos módjára vonatkoznak, amik esetében feltétlen következetességet és átláthatóságot várnak el tőlünk a bejáró fiatalok. További szabályok és a programok kialakítása a térhasználók bevonásával történik. A betérő fiatal már a második/harmadik látogatásakor megismerkedik a térhasználat lehetőségeivel, szabályaival, a házirenddel. Átbeszéljük vele a kérdéses pontokat, majd aláírásával igazolja, hogy tudomásul vette és elfogadja azt.

A hétköznapiakat a kötetlen közös időtöltés határozza meg. A felnőtt segítők és a Tér változatos kikapcsolódási lehetőséget biztosítanak, de mindig a fiatal dönt, hogy részt vesz-e az adott programon. A legkedveltebb tevékenységek közé tartozik a közös társasjátékozás, ping-pongozás, csocsózás, kártyázás, és különféle alkotó tevékenységek, amiket természetesen kezdeményezhet maga a fiatal is. Különleges jelentőséggel bír a heti egyszeri közös főzés, amely sok hagyomány forrása is egyben (pl. a mosogatáshoz kapcsolódó szabály: mindenki húz egy kártyalapot, és aki egy bizonyos lapot húz az mosogat).

A fiatalok bevonódásának fontos faktora a felnőtt elkötelezettsége. A nehéz kamaszoknak kiváló antennáik vannak arra, hogy felismerjék, ha a felnőtt akar tőlük valamit. Ezért csak ahhoz a tevékenységhez tudnak jól csatlakozni, amit a felnőtt maga is szívből csinál, pusztán a tevékenység örömeért és nem azért, hogy a fiatalt megváltoztassa. Ez a programszervezési struktúra hiteles és követhető a fiatalok számára, ami egyben a szülő-gyerek közös tevékenység egyik analógiája (pl. a keresztretjvényt fejtő szülő mellé odaül a kamaszgyermek, hogy majd ő segít, mert anya úgylis „bénább”). A bevonódás után gyakran megfigyelhető a mintakövetésből eredő „rákattanás”, mikor egy általunk behozott tevékenység kezdeti bénaságát elfelejtve, a fiatal maga akarja elvégezni azt. Kezdetben mellettünk, aztán helyettünk és végül nélkülünk. Sokszor olyan hosszasan gyakorolnak ilyen tevékenységeket, hogy a segítőnek vissza kell térnie a keretek meghatározásához (pl. egy-egy általunk szervezett bajnokság után még hetekig vissza-vissza térően folytatnak végletekig menő hasonló erőpróbákat, aminek keretezésében a felnőtteknek gyakran segítenie kell őket).

A közösségi tér életében felfedezhető egyfajta időbeli struktúra, ami alapján egyúttal a felnőttek szerepének változása is jól nyomon követhető

Kezdetek: viharzás (az első év)	rajzás, nincs struktúra, nagy látogatószám, nagy lemorzsolódás	a felnőtt segítő szerepe az ellenőrzés és keretek meghatározása
Kohézió (a második év közepére)	csoportképzés, saját belső szabályok és hagyományok, csökkenő látogatószám	a felnőtt segítő facilitátor szerepbe kerül
Kvázi család (a harmadik év végéig)	alacsony látogatószám, az újak kirekesztése, megszilárdult belső struktúra, családszerű működés	a felnőtt segítőkre a fiatalok családi szerepeket aggatnak (szülő, nagyobb testvér stb.)
Búcsú (negyedik év)	a Tér „lebontása”, szétverése, féltékenység az újak felé, majd leválás	a felnőtt szerepe kettős: áruló, később pedig egyenrangú partner
Kezdetek..		

Látható, hogy nagyjából négy éves ciklusok jönnek létre, ami gyakorlatilag a szűkebben vett kamaszkor egészét lefedi. Különböző életkorban kerülnek hozzánk a fiatalok. A fenti strukturálódási mintázat a legtöbb esetben a közösségi szint mellett egyéni szinten is megjelenik náluk, az idősebb korban csatlakozó fiataloknál értelemszerűen sűrítve. Egyéni szinten a

rendszeressé váló térhasználat erős kötődést vált ki a közösséghez és magához a Térhez is. Ennek a kötődésnek a kifejeződése a taggá válásra való igény kimondása. A Tér tagjává válhat bármely fiatal, aki a szabályok betartása mellett rendszeresen használja azt, és ehhez gondviselője is hozzájárul, illetve vonzóak számára a tagsággal járó lehetőségek, jogok és kötelezettségek. Jelenleg erre évente kétszer, a szertartásrendjével hagyományá vált tagavatókon van lehetősége a fiataloknak. A tagoknak külön hétvégi szabadidős programokat szervezünk, illetve taggyűléseken mondhatják el a véleményüket és alakíthatják a Tér mindennapjait. A tagságot a tevékenykedésre egy sajátos jutalmazási rendszerrel az ún. aktivitási ponttal facilitáljuk. Meghatározott tevékenységekért aktivitási pontot kaphatnak (pl. programszervezésért 3 pontot), amit havonta egyszer beválthatnak valamilyen általunk felkínált programon való részvételre vagy kisebb ajándéokra. Szintén a tagok kiváltsága, hogy részt vehetnek a Tér által szervezett táborokban. Úgy tapasztaltuk, hogy ez a rendszer fokozza a bevonódásukat, és erőteljesen növeli a kezdeményezőképességüket. Ráadásul kiváló gyakorlóterep, ahol megtapasztalhatják saját felelősségüket, kompetenciájukat, átélhetnek sikereket és buktatókat egyaránt.

Munkánk része, hogy nagyjából átlássuk azokat a közösségi hálókat, amelyek a bejáró fiatalokon keresztül a Térhez kapcsolnak szubkultúrális jellegű csoportosulásokat. Ezek közül kiemelkedő jelentősége van a közeli Városmajorban összeverődő kamaszok csoportjának. Részben közülük kerültek és kerülnek ki a térhasználók. Ez a kamaszok által több évtizede előszeretettel használt park funkciójában hasonló szerepet tölt be az életükben, mint a Tér (találkahely, ahol beszélgetni, kötetlenül együtt lenni és tevékenykedni lehet), ezért eleinte előszeretettel címkézték az intézményt „fedett majornak”. E két helyszínen történő események kölcsönhatásban vannak egymással, ezért gyakran vetnek fel kompetencia határbeli kérdéseket, és beavatkozási dilemmákat. Előfordult például, hogy a látogatóink a Térből indultak a Városmajorba lerendezni egy elvarratlan konfliktust, sejtetően nem feltétlenül békés eszközökkel. Ilyenkor mérlegelnünk kell, hogy a munkánk eredményessége szempontjából mit tartunk célravezetőbbnek: direkt módon beavatkozunk, amivel egyértelműen képviseljük a teres szabályok kiterjesztését egész életükre, vagy csak indirekt módon próbálunk hatást gyakorolni a szituációra. Fontos leszögeznünk, hogy a kint történetekért nem felelős a Térben

dolgozó segítő, ugyanakkor képes hatást gyakorolni a szubkulturális térre, de csak addig a pontig, amíg a kamasz bízik benne.

Az egyéni segítő folyamat kölcsönös bizalomra épül. A Térbe belépő fiatal tájékoztatást kap arról, hogy közléseit bizalmasan kezeljük. Mivel kiskorúról van szó, tudnia kell azt is, hogy bizonyos esetekben be kell avatkoznunk. Bevonni a szülőt, családgondozót, gyermekjóléti szolgálatot vagy egyéb szakembert. Ilyen lépést kizárólag a fiatal tudtával teszünk. Ezt mindig, számára is érthető példákkal alátámasztva mondjuk el. (pl. azzal jössz be hozzánk, hogy annyira összevesztél a szüleiddel, hogy soha többet nem akarsz hazamenni; vagy monoklival a szemed alatt érkezel, és kiderül, hogy bátyád rendszeresen bántalmaz; vagy egy idő óta szétesett, fizikailag romló, elhanyagolt állapotban jelensz meg a Térben).

A kapcsolat kezdeti szakaszában a segítő nyíltan kimutatja érdeklődését és igyekszik minél több interakciót kialakítani: megszólít, közös tevékenységet kezdeményez, tájékozódik az érdeklődési köréről és facilitálja a beilleszkedést. A kölcsönös tegeződés mellett a felszabadult viselkedést elősegíti, hogy a közösségi tér önkéntesen vehető igénybe, úgy, akkor és olyan időtartamban, ahogy azt a fiatal igényli. A kezdeti fegyelmezett udvariasság, távolságtartás a többi fiatal viszonyulásának megfigyelése után rendszerint hamar feloldódik és kialakul a felnőtt-kamasz bizalmi viszony. Innentől a fiatal megnyílik és egyre többször lesz ő a kezdeményező. Beszélgetésre, játékokra hívja a segítőt, mesél, és egyre bátrabban adja önmagát. Problémákat, érzéseket oszt meg a felnőttel, a kapcsolat megszilárdul.

A spontán segítség mellett kialakítottunk egy olyan beváló nevesített kamasz-segítő kapcsolatot, amit mentorálásnak neveztünk el. A mentor kiválasztásánál figyelembe vesszük a kamasz személyes vonzalmát és minden egyéb olyan szempontot, amit fontosnak tartunk a fejlődése szempontjából. Ilyen szempont lehet, hogy tekintélyszemélyre vagy inkább bizalmasra van szüksége. Családi helyzetéből adódóan milyen nemű mentorra van inkább szüksége, milyen területen él meg hiányt stb.

A kapcsolat megszilárdulása a legtöbb esetben olyan erős kötődést alakít ki közöttük, ami erős érzelmi elköteleződéssel jár mindkét fél részéről. A személyes együttlétek és közös

tevékenységek gyakran 3-4 éves időszaka alatt együtt dolgoznak önismereti, viselkedési, kommunikációs, érzelmi- és indulatkezelési, kapcsolati- illetve életvezetési nehézségeken.

Ha valamelyik felnőtt jelentős dolgot érzékel a mentorált körül, arról mindenképpen beszámol a mentornak, aki ezzel dolgozni kezd. A mentorok minden fiatalról megosztják a legfontosabb információikat egymással, amivel a kamaszok tisztában vannak. Az „ezt ne mondd el kérlek, senkinek” jellegű közléseknél a segítő eldönti, hogy teljesíthetőnek tartja-e a kérést és ezt közli a fiatallal.

A segítő folyamat során a kamasz őszintén megmutathatja önmagát és feltétel nélkül elfogadják. Értő figyelem kíséri vívódásait, hangulati kilengéseit, útkeresését. Adekvát visszajelzést kap viselkedéséről, rejtett készségei felszínre kerülnek és támogatást nyernek, tanácsot kap. A folyamatos személyes támogatás mellett jól bevált gyakorlat az internetes üzenetváltás lehetősége.

Esetenként a segítő kapcsolat hirtelen megszakadása következik be egy költözés, iskolaváltás vagy más életmódbeli változás miatt. Rendszerint azonban a fiatal életkora, középiskolai tanulmányainak befejezése eredményezi a kapcsolat lezárását. Ekkor a búcsú egy meghatározott dátumhoz köthető és kidolgozott szertartásrendje következik közösségi szinten. A gyászfolyamat azonban az utolsó félévben erős érzelmi megterhelést jelent mindkét fél számára. Összekapcsolódik a vizsgákra való felkészülés kevesebb szabadidőt engedő időszakával, illetve az élettervek kitűzésével, célok megfogalmazásával.

Bevált gyakorlat, hogy csoportfolyamaton való részvételt kínálunk a 18 év körüli fiataloknak, ahol a felnőtté válás legfontosabb életvezetési témáit dolgozhatják fel a távolítás célját szolgáló külsős munkatárs bevonásával, külső helyszínen.

Az egyéni segítő kapcsolat lebontásának személyes szintje nehézséget jelent, gyakran kríziseket generál. Ilyenkor buknak ki eddig lappangó súlyos családi vagy egyéb problémák. A fiatalok alkudozni kezdenek a bentmaradásról, „szemét vagy, mert kidobsz” értelmezésbe helyezik a búcsút. A segítőnek nehéz ilyenkor elviselni a nyomást, és a saját gyászát háttérbe szorítva leépíteni és lezárni a kapcsolatot. Segítséget jelent az a tapasztalat, hogy a búcsút követő féléven belül jó néhány a felelősségvállalásban mindaddig gyenge, célkitűzésre képtelen, szülői konfliktusokba ragadt fiatal hirtelen képessé válik döntéseket hozni és kézbe venni élete irányítását.

Az után követés átkeretezett formában történik. Előre megbeszélte időpontban, felnőtt-felnőtt beszélgetésre ül le a mentor volt mentoráltjával.

A segítő támogató teamben dolgozik, ami ennél a munkakörnél fokozott jelentőséggel bír. Dilemmáit, elakadásait csoportja, vagy szükség esetén intézményi esetmegbeszélő team elé viheti. Nagy segítség lehet a külsős szupervizor, aki esetünkben egy kamaszokra specializálódott pszichológus és lassan három éve kíséri munkánkat.

A családi mintázatok megjelenése szintén fontos eleme az ifjúsági munkának. A Térben való jelenlét és a rendszeres térhasználat az önkéntesség elvén működik. Ennek köszönhetően a kamaszok szabadon használhatják egyéni igényeik mentén. A biztonságot nyújtó keretek és a kamaszok szabad jelenléte (az hogy ő dönt, mikor jön, mikor megy, milyen gyakran és milyen aktívan használja a Teret), vonzó helyé teszik a Teret, olyanná, ahová jó bejárni. Ahová rendszeresen jár, ahol jól érzi magát, ahol olyan emberek vannak, akikben megbízik, oda könnyebben hozza problémáit is.

A családszerű szerveződés erős jellemzője a Térnek, amit csak részben magyaráz az eredeti családjuk diszfunkcionális működése. A jelenség mögött az ifjúsági munka nagyobb mérvű átalakulása is megfigyelhető, miszerint a klasszikus szolgáltató funkciók kezdenek háttérbe szorulni és a posztmodern fiatalság alakító-résztevő félként vesz részt az ifjúsági munkában. Érdekes módon ez a jelenség látszólag szemben áll az ún. „csendes generációra” vonatkozó passzivitást mutató ifjúságképpel. Az ellentmondást a nyitott ifjúsági munka proaktív jellege oldja fel, miszerint a fiatal, ha a fenti szolgáltatást igénybe szeretné venni, a szolgáltatás jellege folytán aktivizálódnak benne az eddig általa is kihasználatlan diszpozíciók.

A családi mintázatok leképeződése a Térbe járó fiatalok számára hol kimondatlanul, hol nagyon konkrétan kimondva jelennek meg a mindennapokban. A mentorrendszer működése bizonyos mértékben erősíti ezt a folyamatot. Gyakran előfordul, hogy a gyerekek maguk mondják ki „mentorapám”, „mentoranyu”. A „mentortestvérem” megfogalmazásuk azt is jól mutatja, hogy az egymáshoz való viszonyuk hogyan alakul át, amikor többen egy segítőhöz (mentorhoz) kerülnek. „Mentorcsalád” névvel címkézik magukat, amit előszeretettel használnak. Kamaszok

lévén versenyt is szül köztük ez a helyzet, például adott időben melyik segítőnek van jelen a Térben a legtöbb mentoráltja. Bizonyos esetekben a „mentor” jelző eltűnik, így még egyértelműbb például az „apu” megszólításnál a családi szereppel való felruházás.

Nem véletlenül jelennek meg ezek a családi minták. A kamaszok tudat alatt is úgy alakítják az itt dolgozó felnőttekkel a kapcsolatot, hogy jó gyakorlóterep legyen a számukra. Nem ritka, hogy a családi működésekben jól ismert játzmákat is próbálgatják a segítőikkel. Gyakran feszegetnek határokat, amelyek mögött jól felismerhetően a segítőket és a kialakult kapcsolatot teszik próbára. Viselkedésük mögött az a kérdés rejlik: „Még ezek tudatában, így is elfogadsz?” Tesztelik tehát a felnőtteket, hiszen tapasztalataik szerint mind otthon, mind a többségi társadalomban a felnőttek nem fogadják el vagy elutasítják őket.

Fontos tudatosítani magunkban, hogy a szerepek „kiosztásával” saját családon belüli elakadásait, hiányait próbálják kompenzálni.

A jellemzően csonka, vagy mozaik családban élő kamaszok hiányos és kusza szülőképe is összefüggésbe hozható tehát a fenti jelenséggel (pl. egy apa tartósabb távollétéből, hiányából adódó veszteséget könnyebb feldolgozni, ha a mindennapokban van egy olyan személy a kamasz életében, aki tekintélyszemélyként, bizonyos mértékben ellensúlyozza az otthoni szerephiányt).

A felnőttektől jövő elfogadás az, ami miatt a Térben ezt teljes biztonsággal megtehetik. A konkrétan lefektetett keretek mellett pontosan tudják és érzik azt, hogy itt önmaguk lehetnek, és még az is megengedett, hogy hibázzanak. Az elfogadás mellett, a felnőttek adekvát visszajelzéseire és támogatására van kamaszként a legnagyobb szükségük, hiszen a legtöbb esetben otthon, illetve az életük egyéb színterein ezt nem kapják meg.

A közösséggé formálódás időszakában megjelent az igény a családi jellegű ünnepek beemelése a Tér életébe. Mára hagyománnyá vált ilyen ünnep a születésnaposok hó végi összevont felköszöntése és a december végi egész éjszakás Karácsony váró összejövetele. A legtöbb Térbe járó kamasznak nem felhőtlen ez az időszak, nem is várják, hiszen az otthoni körülmények sok esetben messze nem megfelelőek az ünneplésre. A biztonságot nyújtó Tér képes arra, hogy meghitt légkörben részesítse az ide járó kamaszokat ebben az érzékeny időszakban. Az ilyenkor hagyományosnak tekinthető tevékenységek közösségi szintű együttes megéléséből ered az a gyógyító erő, ami az otthoni érzelmi deficitek kompenzálását is

jelentheti. Az előbbi esetben például a tortasütés és a jellemzően Teres apró ajándék, az utóbbiban pedig a karácsonyfa állítás, mézeskalács sütés, ajándékkészítés, és a közös főzés, étkezés.

A Tér családi jellege a rendszeres programok és tevékenységek szintjén beépülve is megnyilvánul. Erre példa a heti egyszeri közös főzés, amit a tervezéstől kezdve, a bevásárláson keresztül a terítésig a gyerekekkel együtt végeznek a segítők. Ezzel párhuzamosan a barkácsolós feladatok is ide kapcsolhatóak, ahol szintén közösen fűrnak – faragnak-szerelnek a fiatalok és a felnőttek. Éppen úgy, ahogy annak a kamasz otthonában lennie kellene.

Az eddig leírtak szempontjából jelentősége van a munkatársak férfi- nő aránya egyensúlyban tartásának. A hatékony munkához célszerű szem előtt tartani, hogy a gyerekekkel dolgozó szakemberek team-je minél sokszínűbb legyen, így várhatóan minden gyerek megtalálja azt a mintát, amire szüksége van. Azt a referenciaszemélyt, aki hiányzik az életéből, és aki bizonyos fokon képviseli a biztonságot adó felnőttet. Tisztán megjelenik az anya, apa, nagytetvé szerep, amit legtöbbször 1-1 segítőhöz kapcsolnak, de van, hogy felcserélhetőek benne a személyek. A szocializációs hátrányok leküzdését segíti, ha a segítők felnőttek között lényeges dolgokban konszenzus, jó együttműködés, és harmonikus „szülőszerű” kapcsolat van.

Az ideális helyzet mindenképpen az lenne, ha a gyerekeknek családi szerepeiket nem kellene pótolniuk életük egyéb területein. A mai felgyorsult, elidegenedett társadalomban viszont egyre kevesebb az olyan család, ahol a családi működés képes megtartani magának ezeket a mintákat. A kamaszkor ellentmondásaival, egyedülálló nehézségeivel éppen elég terhet jelent a gyerekeknek. Párosulva egy rosszul működő, hiányos, esetleg nem létező családdal komoly problémákat szül. Egyfajta beváló válasz és segítség lehet erre a problémára egy családi jellegű mintákat is közvetíteni tudó közösségi tér.

Végül fontosnak tartjuk, hogy megosszuk gondolatainkat egy olyan problématerületről, amivel majdnem minden ifjúságsegítő találkozik munkája során, és számunkra a legtöbb kompetencia- és beavatkozás dilemmát okozta és okozza jelenleg is.

Mivel a közösségi munka során az ifjúságsegítő elsősorban kiskorúakkal foglalkozik, így a rájuk érvényes jogszabályi keretek fontos sarokpontjai a szakmai munkának. Különösen igaz

ez a kábítószeres és a legális drogok mentén. A jelenlegi jogi szabályozás intoleráns a fiatalok alkoholfogyasztást és a dohányzást illetően is, ezért a Tér nem ad teret ezeknek a tevékenységeknek. Ez az alapelv sokszor szembemegy a fiatalok családjában meglévő normákkal, mégis határozott és betartható keretrendszert biztosít.

Különösen azért fontos ez, mert hatással van az illegális szerekkel kapcsolatos szabályok betartására is. Amikor a társadalmi igények kezdenek elválni a jogi szabályozástól a szerek megítélését illetően, és az írott normák is globális szinten átalakulóban vannak, akkor a kamaszok könnyebben mentik fel magukat ezek betartása alól. Ilyenkor különösen fontosak az egyértelmű szabályok.

Amikor a közösség szabályait alkotjuk, fontos a fentiek miatt végiggondolni a gyógyszerekhez vagy akár a kávéhoz való viszonyát a közösségnek.

A kamaszok alapvető velejárája a szembehelyezkedés a szabályokkal (lázadás), az írott és íratlan keretek feszegetése, átlépése. Ennek velejárájaként jelenhet meg a közösségben az alkohol- és a kábítószer fogyasztás.

Bár a Tér szabályai miatt ez fizikai valóságában nem túl gyakori, a hozott problémákban és a kamaszok elbeszéléseiben rendszeresen találkozunk vele. Ezekben a helyzetekben az ifjúságsegítő keretezni próbálja a beszélgetést. Ennek a keretezésnek lehet a célja az értékközvetítés, a tévhitek tisztázása, a mögöttes történések (pl. feszültségoldás) feltárása, hiszen az alkalmi drogfogyasztás legtöbbször inkább tünet, mint önálló probléma. Különösen fontos annak kiemelése, megjelenítése, hogy milyen más elfogadható eszközök vannak az életünkben megjelenő nehézségek kezelésére.

A Térhez kötődő ifjúsági közösség alapvetően elfogadó az alkalmi droghasználattal kapcsolatban, viszont a rendszeres használatot, függőséget kitesztíti magából. A közösségfejlesztés során fontos arra fektetni a hangsúlyt, hogy a közösség meg tudja tartani a nem egészséges tagjait is, esetleg tudjon segítséget (motivációt) nyújtani. Ilyen helyzetekben nem feltétlenül jó, ha a problémás kamaszt a normaszegései okán végleg eltávolítjuk a Térből, hanem egyéni megállapodások mentén érdemes újragondolni az intézmény és a drogfüggő viszonyát.

Amennyiben a drogfogyasztás önálló problémává, függősséggé válik, úgy a felnőttek szerepe áthelyeződik az egyéni segítségnyújtás (intervenció) felé. Ezek felismerésében segítenek

bennünket olyan figyelmeztető jelek, mint például a normavesztés (pl. nem tudja betartani a közösségi tér szabályait és ittasan jön be), ápolatlanság, romló tanulmányi eredmények, romló közösségi szerep. Természetesen előfordul, amikor a fiatal önmaga kér segítséget, vagy amikor a környezete jelzi a problémát.

A beavatkozás során fontos, hogy az ifjúságsegítő helyesen ítélje meg a saját és intézménye kompetencia határait, figyelembe véve azt a bizalmi kapcsolatot, amely már a korábbi munka során kialakult. Ilyen esetekben a segítségnyújtás fő célja lehet a leszokáshoz való motiváció megteremtése, az adekvát segítséget nyújtó intézmény megtalálása és támogatás az oda való eljutásban.

Mivel a Tér jellegéből adódóan 18 év alattiakkal foglalkozik a gyermekvédelmi jelzőrendszer része. Így a veszélyeztetettség kialakulása mentén előfordulhat, hogy a gyermekjóléti szolgálat felé is jelezni kell. Természetesen ez nem jelenti az eset átadását, és a saját kompetenciánkon belül továbbra is együtt dolgozunk a fiatallal.

Munkánk során a kamaszokkal együtt megélt élmények és a tőlük kapott visszajelzések olyan érzelmi- és formáló erőt jelentenek, amelyek képessé tesznek bennünket a folytonos megújulásra. Erre példa az alábbi vers, melyet Birtalan Alpár (19 éves) januári búcsúztatója alkalmával osztott meg a Tér közösségi oldalán:

Ifi klub

Az évek csak jöttek mentek,
Fejem felett elrepkedtek.
Ne kérd azt, hogy maradjak itt,
Felnöttem immár, jobb lesz odakinn!

Mint a pólyás csecsemő,
Úgy ragaszkodom hozzád : emlő.
Mint zenédhez a hangom,
Úgy a testedhez a velőm tapadó.

Milliónyi szép emlék fűz hozzád,
Ami régebben voltam, az ocsmány.
Szívembe zárlak most örökre téged,
Nem felejttem el a sok közös emléket!

Lelkem megingott, de jó útra "Tér"-t,
Ezt is neked köszönöm, de letelt az év.
Boldogan tekintek vissza rád majdan,
Nem futok utánad, én lettem hát szabad!

Most könnyezik alássan a szemem,
Mert kitagadt a családom engem.
De kerek mosolyra áll a szám már,
Mert, holnaptól egy szebb új nap vár rám...

Nem csüggedek a hiányodtól immár,
Majd elmormolok érted száz és száz imát.
Hogy ne nyomorítsanak meg gyermekeid,
Gyönyörű vagy! : nehéz téged elengedni...